

MÕNEDE KIRIKULAULUDE AUTORSUSEST¹

TOOMAS PAUL

Kas meil on vaja teada, kelle laule me laulame? Mida see lisab, kui me teame nende nimesid, kes on sõnade või viisi autorid? Jah, nende laulude puhul, millel on karm autoriõigus, on see ääretult oluline. Aga vabavara puhul? Vastus ei ole ühene. Meie esimestes lauluraamatutes – Heinrich Stahli (ca 1600–1657) aastal 1637 trükitud “Käsi- ja koduraamatu” lauluraamatu osas on andmed autorite ja tõlkijate kohta,² samuti 1656. aastal ilmunud riimiliste lauludega “Uues eesti lauluraamatus”.³ Vahepealsetel sajanditel

¹ Ettekanne Eesti Hümnoloogiaseltsi aastakoosolekul 15. septembril 2003.

² *Hand- und Hausbuches Für die Pfarrherren und Hausväter Esthnischen Fürstenthumbs. Ander Theil, Darinnen das **Gesangbuch**, Zusampt den Collecten und Prefationen. In Teutscher und Esthnischer Sprache angefertigt, und auff eygenen Kosten zum Druck übergeben*, von M. HENRICO Stahlen, Pastoren an S. Catharinen Kirchen, Probste in Wirland und Jerwen, und des Königl. Consistorij Assessoren (Revall: Druckts Christoff Reusner der alter. Gymnasij Typogr, Anno MDCXXXVII).

³ *Neu Ehstnisches Gesangbuch, Worinnen die Kirchen-Gesänge Sel. Hn. Lutheri und anderer Gottseligen Männer in die gewöhnliche Melodeyen und gleiche Reimen verfasset sind. Zum Aufnehmen der Gemeine Gottes in Ehtland wolmeintlich verfertigt und zum Druck übergeben*, von Etlichen Pfarrherren im selbigen Lande (Reval: Gedruckt bey Adolph Simon, Gymn. Buchd., 1656).

lauludeks.⁶ Ka *Uues Lauluraamatus* (UL) oli üks Mengdeni lauludest (UL 363): “Oh Siion, sinu linna alus” (“Fest stehet Gottes Stadt gegründet”), mis on üsna mehise sõnastusega (rubriigis “Kristlikust kirikust”), kuid seda laulu ei ole enam “Kiriku laulu- ja palveraamatus” (KLPR).

Muusikaajaloolane Elmar Arro (1899–1985) on kindel, et Mengdeni meloodiate aluseks olid vanad balti eeskujud. Üksikasjalikumal uurimisel võib tema koraaliaariates ajastule omaste elementide kõrval tähele panna ka erinevate stiilide jooni, mis võiksid vihjata vanadele eeskujudele. Sellisel diletandil nagu Mengden pidi olema eelkäijaid. Algust tuleb seega otsida reformat-sioonisajandist.⁷ C. A. Berkholtz osutab (saatesõnas “Über das Kirchenlied” raamatule “95 geistliche Gesänge”, Riga 1850) sellisele mehele nagu Andreas Knopken (ca 1468–1539), kes võinuks enda loodud laule esimestesse lauluraamatutesse lisada (vt temalt pärinevat teksti KLPR 186). Baltlaste osa kohalikus kiriku lauluvaras analüüsidest nimetab Paul Theodor Falck oletatavalt vanimaks kohaliku päritoluga lauluks:⁸

nendest on saanud Riias elanud Julie Hausmanni (1826–1901) – ta ei ole “von Hausmann, nagu ekslikult on arvatud ka meie lauluraamatus – laul “*So nimm denn meine Hände / und führe mich / bis an mein selig Ende / und ewiglich*”, mille on eesti keelde tõlkinud Anton Jürgenstein (1861–1933), vt KLPR 344: “Oh võta mind, mu Jumal”, ja mida lauldakse Friedrich Silcheri (1799–1860) viisil (P. I. 85). Sama traditsiooni jätkavad ka eestiaegsete pastorite kirikulaulud, vt näiteks Valdeko Saksen (1902–1967) KLPR 98 (“Kustub päike, õhturahu hõljub üle Pühamaa”), KLPR 125 (“Üks tee viib üles, õnnemaale”) ja Hugo Voldemar Pärno (1903–1984) KLPR 362 (“Üksainus samm sa astu”), KLPR 365 (“Löö lõkkele, mu usu säde”), KLPR 393 (“Kevad, sinu lähel seistes”) jt.

⁶ Mengdeni lauludest valis magister Joh. Brevern balti lauluraamatusse aastast 1664 laulu “Treat euch, Gottes Kinder” (nr 225), kust see hiljem jõudis edasi Tallinna saksa lauluraamatusse (nr 170) koos ühe teise Mengdeni lauluga “Jesu, hast Du mein vergessen?” (nr 532).

⁷ Elmar Arro, “Baltisaksa laulukoolkond”, *Vana aja muusikud*, koost ja tõlk Heidi Heinmaa (Tartu: Ilmamaa, 2003), 18–19.

⁸ Paul Th. Falck. “Das Kirchenlied im Baltenlande”, *Baltische Monatschrift*, 54. aastakäik, 74. köide, 9. vihik (september 1912), 171.

Zu dir allein in dieser Not /
 wir, Deine Kinder rufen /
 auff dich Gnadenreicher Gott /
 steht unser Trost und Hoffen /
 du wollest in dem Zorne dein /
 der Gnaden auch eindächtig seyn /
und uns nicht gar verderben,

mis on kirjas 1567. a Riia saksa lauluraamatus ja mis oli Salomo Heinrich Vestringi (1663–1749) tõlkes ka Stahli lauluraamatus (lk 116–119, 14 salmi):

Sünno pohlel üxpeines sesinnase hedda sees /
 meije sünno lapset hüdame /
 sünno pehle O armolinne Jummal /
 seisap meije röh m n n n c k lotus /
 sinna tahaxit oma weeha siddes /
 omma armo pehle motlema /
ninck meid mitte koggones errarickma,

kuid mida ei võetud üle 1656. aastal ega ka hilisematesse eesti lauluraamatutesse.

KLPR-s on iga laulu juures andmed selle kohta, kes on viisi ja sõnade autor, vahel ka selle kohta, kes on teksti tõlkinud eesti keelde. Seal pakutud informatsiooni on Tauno Väinölä koondanud registritesse, mis on trükitis ilmunud 1996. aastal⁹ ja uuesti koos Lea Mäevälja parandustega 2001. aastal.¹⁰ Nende nimede seas ei ole Gustav Friedrich von Mengdeni oma. Miks ma siis tema religioosest lüürikast üldse rääkima hakkasin? Aga sellepärast, et tema kaunis “Abendlied”:

Der müde Tag geht nun zur Ruh,
 und schleust die matten Augen zu,
 Herr Christ, lass Deiner Sonnen Schein,
 im Finstern auch stets bey uns seyn

⁹ Tauno Väinölä, “Kelle laule me laulame?: “Kiriku laulu- ja palveraamatu” teksti- ja viisiautorite register”, *Tekstikäsitlused jutluste koostamiseks XIX*, koost Esra Rahula (Tallinn: EELK Õpetajate Konverents, 1995), 13.

¹⁰ Tauno Väinölä, “Kelle laule me laulame?: KLPR autorite register”, *Kelle laule me laulame?*, toim Ene Salumäe jt. (Tallinn: EELK Konsistoorium, 2001), 92–106.

sai hiljem, küll muudetuna ja lihtsustatuna, lastepalvena üldkasutatavaks:

Müde bin ich, geh' zur Ruh,
 schließe beide Äuglein zu;
 Vater, laß die Augen dein
über meinem Bette sein.

Riia muusikadirektor ja toomorganist Wilhelm Bergner jun (1837–1907) võttis selle oma balti koraaliraamatusse (“Choralbuch”, Riga 1885), ilma et oleks osanud selle autorit nimetada – see on iseloomulik, et huvituti üksnes teosest, mitte aga selle loojast. Mengdeni kogumikud avastas alles XIX sajandi keskpaiku baltisaksa historiograaf ja muusikaharrastaja Woldemar von Bock (1816–1903).¹¹

Mengdeni õhtulaulu on ümber töötanud Luise Hensel (1798–1876) ja tema omana esineb see ka UL 107 ning KLPR 413: “Väsind olen, hingata”, Ferdinand Friedrich Meyeri (1799–1871) tõlkes. Siin jõuame autorsuse probleemini. W. v. Bock täheldas, et Mengdeni “Abendlied” (“Der müde Tag geht nun zur Ruh”) meloodial on olemas vana eeskuju Fischeri koraali “Herr Gott, Dich loben alle wir” näol (“Hugenottenpsalter”, 1551, vrd P. 30). Ometi ei sobi öelda, et Mengden, kes ise avaldas oma laulud anonüümsena, oleks Fischerit plagieerinud. Reformatsiooni-sajandi kontrafakteure ei pea ükski muusikaajaloolane plagiaadiks – tegemist on orgaaniliste muusikaajalooliste protsessidega. Kuna Mengdeni meloodia on välja kasvanud uuest tekstist – Elmar Arro meelest Mengdeni jambiline tekstimeetrum, mis justkui lonkab (“Der müde Tag...”), väljendab helimaaliliselt väsimust tabavamalt kui Henseli trohheus (“Müde bin ich...”) – ja selles ühtsuses ületab kunstilisest küljest vana koraali, siis väärrib Mengdeni muusikaline saavutus tunnustust. Et Henseli poolt muudetud esimene salm osutus menu-

¹¹ W. v. Bock andis aastal 1864 välja Tartus E. J. Karowi kirjastuses “36 Chorale aus den Schriften des livländischen Landraths Gustav Freiherrn von Mengden” nelja-häälsete seadetena koos Mengdeni põhjaliku elulookirjeldusega.

kaks lastepalveks, siis on ka niisugune kohandus õigustatud.¹² Kui võimalusterohke on see tekst ja viis oma loomult, näitavad paljud variandid ja seaded, mida neist on tehtud Baltimaades veel XIX sajandil. Seesugusel korral tahta tõestada “kes kellelt?” on sama võimatu nagu rahvalaulu puhul.¹³

KLPR 413 pakub küll Ferdinand Friedrich Meyeri (1700–1871) tõlgitud sõnade autoriks Luise Henseli, aga viis on asendatud (Böömimaa vendade) anonüümse meloodiaga aastast 1541. UL 107 käsib laulda viisil P. 59 “Jeesus, tule minule” (“Jesu, komm doch selbst zu mir”). Johann Leberecht Ehregott Punschel (1778–1849) ei anna oma koraaliraamatus (ei 1. trükis 1839 ega järgnevatel) viisi autorit. Kõnealune meloodia on Johannes Zahni meloodia-registris¹⁴ (nr 1256) märkusega “Basel. Thommen 1745. Nr. 108”. See vastab KLPR 275 juures esitatud informatsioonile (Viis: “Höchster Priester/Jesu, komm doch selbst zu mir”. “Musikal Christenschatz”, Basel, 1745). Tegemist on vennaste viisiga, mis on olemas ka Johann August Hageni (1786–1877) koraaliraamatus (2. trükis nr 8), kuid üldiselt varasemates balti koraaliraamatutes tundmata.¹⁵

Punscheli lisas oli laulul “Müde bin ich, geh zur Ruh” kaks viisi: P. I. 76 a, heliloojaks märgitud C. Reinecke, ja praegu anonüümsena käibiv P. I. 76 b (harmoniseering J. H.). Nendest esimese meloodia on sama, mis P. 59, kuid teises helistikus ja teistsuguste noodipikkustega, kusjuures seda sarnasust *resp.* kokkulangevust

¹² Fischeri meloodiaga kattub Mengdeni laulust täielikult 1. rida, väga sarnane on 3. rida, 4. rida on variant, 2. rida aga hoopis teisiti kirjutatud. Luise Henseli puhul sobib Mengdeniga kokku ainult esimene tekstisalm.

¹³ Arro, lk 75–76.

¹⁴ Johannes Zahn, *Die Melodien der evangelischen Kirchenlieder*, 6 Bde (Gütersloh: 1889–1893, Nachdruck Hildesheim, 1963).

¹⁵ Toomas Siitan, *Die Choralreform in den Ostseeprovinzen in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts. Ein Beitrag zur Geschichte des protestantischen Kirchengesangs in Estland und Livland*, Edition IME: Band 10 (Sinzig: Studio 2003), 280.

ei ole märgitud. Teise meloodia kohta teatas Toomas Siitan mulle lahkesti (*e-mail* 12.09.2003), et Zahnil (nr 1245) on selle viisi kohta märkus: “Fliedner. Liederbuch Kaiserswerth 1842. Nr. 24.” See esmaallikas on niisiis hilisem kui Punscheli esimene väljaanne aastast 1839 ning viis ilmub Punschelisse alles selle 12. väljaandes aastast 1903. Niisiis on tegu suhteliselt hilise asendamisega. Tunnistan aga, et ma ei ole senini saanud jälile, kuhu (ja miks) kadus Luise Henseli loodud viis...

Ka mu teine näide on võetud baltisakslaste panusest luterliku kiriku lauluvarasse. Treydenist (Turaidast) pärit Kuramaa hertsoginna Benigna Gottliebe (sünd Trotta, 1703–1782), kelle abikaasa oli Ernst Johann Biron (Venemaa regent aastal 1740), leidis pärast hiilgusaastaid üle kahe aastakümne kestnud pagenduses Venemaal ikka jälle jõudu ja tuge oma lauludest, mis on täis usku Jumalasse.¹⁶ Kindralsuperintendent Christian Hahn avaldas 1777. aastal Miiitavis (Jelgavas) B. G. Trotta 22 vaimulikku laulu pealkirja all “Eine große Kreuzträgerin”. Nende hulgas on ka “Fang dein Werk mit Jesu an”, mis võeti (ilma autori nimeta) 1900. aastal Riia-Miiitavi lauluraamatusse (nr 60) ja ka Tallinna saksa lauluraamatusse (nr 674). Selle laulu tõlkis eesti keelde Väike-Maarja kihelkonnakoolmeister Jakob Tamm (1861–1907) ja laul “Kõik, mis ette võtad sa / Jeesusega alga” sai eesti lauluraamatute osaks – vt UL 56 (5 salmi) ja KLPR 436 (3 salmi).¹⁷ Veel 1991. aastal väidetakse: “Sõnad: tundmatu autor”, kuigi juba 1912. a heitis Paul Th. Falck seda nime unustamist ette.¹⁸ Ilmselt on Falcki artikkel jäänud märkamata, sest sarnane on lugu ka KLPR 66 (“Sina üksi jõuad päästa”) viisiga (vt P. l. 46, harmoniseering G. Weyrich).

¹⁶ Näiteks: “*Soll's sein, daß ich mein täglich Brot / mit Tränen noch muß essen, / so wirst Du doch in keiner Not / mich, als Dein Kind, vergessen*”.

¹⁷ Mis puutub antud laulu meloodiasse, siis KLPR-s on kummalisel kombel ta “Omal viisil”, kuid see “oma” on Johann Crügeri (1598–1662) viis “Christe, wahres Seelenlicht” (P. 273), mis on palju varasem kui sõnad.

¹⁸ Vt Falck, lk 172 ja Arro, lk 75–76.

Johann Kaspar Lavateri (1741–1801) sõnadele “Heiland, Du nur kannst mich retten” viisi loonud Kettler on juba 1896. a tuvastatud (*Dyna-Zeitung* 1896, nr 28). Selleks ei ole Kuramaa hertsog Jakob Kettler ega Gotthard Kettler, nagu vahel on arvatud, vaid Haapsalu õuenõunik Alexander von Kettler (1801–1875).¹⁹

Lõpetuseks veel ühest probleemist, mis tõuseb piiblitekstide laulutekstideks kohandamisel: kas peaks olema mainitud heebrea algallikas – seega mõõnma, et tegemist ei ole rangelt võttes originaalloominguga – või ei ole seda vaja? Vanemates eesti lauluraamatutes oli palju psalmitöötlusi,²⁰ kuid mõned on ka praeguses, näiteks Ps 23 (“Mis häda võib meil sündida” < “Was kann uns kommen an für Not”) ja Ps 45 motiividel KLPR 56 (“Nüüd paistab meile kaunisti” < “Wie schön leuchtet der Morgenstern”). Ainsad erandid, mille puhul seos piibliga on ära märgitud, on KLPR 364 “Jehoova on mu karjane” (sõnad: Ivar Rammo, 1928–... (XXIII Taaveti laulu järele)) ja KLPR 368 “Inimene on kui rohi” (sõnad: tundmatu autor, prohvet Jesaja ainetel). Ka luterliku kiriku hümniks loetaval KLPR 163 “Üks kindel linn ja varjupaik” (< “Ein feste Burg ist unser Gott, ein gute Wehr und Wafften”), mille aluseks on Ps 46, ei ole seost Taaveti lauludega nenditud. On tõsi, et Martin Luther on psalmi tublisti töödelnud ja kohandanud XVI sajandi alguse usupuhastusaegse võitluse oludele, aga allusioonid on siiski

¹⁹ Vt Falck, lk 176–177 ja Arro, lk 16–17.

²⁰ Ainukene võimalus eesti lauluraamatutes orienteerumiseks on saksakeelsete originaalide järgi (mis kuni XX sajandi alguseni, Eesti iseseisvumiseni olid antud ka lauluraamatutes iga laulu juures), sest läbi aegade on tõlke sõnastus *resp.* algussõnad muutunud. Meie lauluraamatutes esinevad (loetelu ei ole täielik): Ps 2 (“Hilf Gott, wie geht es immer zu”), Ps 12 (“Ach Gott, vom Himmel sieh darein”), Ps 14 (“Es spricht der Unweisen Mund wohl”), Ps 20 (“Der Herr, o König, steh dir bei”), Ps 25 (“Von allen Menschen abgewandt”), Ps 31 (“In dich hab’ ich gehoffet, Herr”), Ps 42 (“So wünsch’ ich nun ein’ gute Nacht”), Ps 51 (kaks versiooni: “O Herre Gott, begnade mich nach deinen Güte” ja “Erbarm’ dich mein, o Herre Gott”), Ps 90 (“Ach wie elend ist unsre Zeit”), Ps 91 (“Wer in dem Schutz des Höchsten ist”), Ps 137 (“An Wasserflüssen Babylon, da saßen wir”), Ps 147 (“Lobet den Herren, lobet den Herren”).

tuntavad. Kui ma juba seda nii tähtsat laulu olen maininud, siis ei sobi ütle mata jätta, et tõlge ei pärine Ferdinand Hörschelmannilt (1833–1902), vaid laul on kuulunud algusest peale meie laulu- raamatusse. Heinrich Stahli proosatõlke “Üx kindel Lind on meije Jummal / üx heh terraw möck ninck kilp” (lk 137–138) asendas 1656. aastal Georg Salemanni (1597–1657) riimiline tõlge:

Meij' Jummal on üx kindel Lind /
 Me pehl se Usk woip trotza:
 Se aitap keickest Heddast mind /
 Ninck sahtap sest heh Otza /
 Se wanna Pörgko-Konn
 Ni töis sest Weehast on /
 Suhr Weggi / Kawwalus
 On temma Walmistus /
 Ep olle temma sarnast.

Aastast 1752 kuni KLPR-i ilimumiseni 1991. aastal oli kasutusel mitu tallinnakeelset tõlkevarianti paralleelselt: UL 353 “Meil’ tuleb abi Jumalast, Kes ikka wägew olnud! Ta päästab hädast wägewast, Mis meie peale tulnud” (tõlkija nimeta) ja praegu käibiv versioon UL 369 “Üks kindel linn ja varjupaik” (KLPR 163, ainus muudatus “tõtnud” > “tulnud”), lisaks oli olemas üsna hoogne tartukeelne tõlge:

Me Jummal om üts kinni-liin
 Nink müür mis tett' me ette;
 Se pästap häddast ärra siin,
 Mis tullep meie kätte.
 Se wanna kurrat tääl
 Kül mässap wäega weel,
 Suur wäggi kawwalus
 Om temma walmistus,
 Ei olle maan ta sarnast.
 Ei olle jõud meil ommast käest,
 Se kaop pea ärra.
 Kül se mees taplep meie eest,
 Ke meid ei jätta perra. *etc.*²¹

tuntavad. Kui ma juba seda nii tähtsat laulu olen maininud, siis ei sobi ütle mata jätta, et tõlge ei pärine Ferdinand Hirschelmannilt (1833–1902), vaid laul on kuulunud algusest peale meie laulu- raamatusse. Heinrich Stahli proosatõlke “Üx kindel Lind on meije Jummal / üx heh terraw möck ninck kilp” (lk 137–138) asendas 1656. aastal Georg Salemanni (1597–1657) riimiline tõlge:

Meij' Jummal on üx kindel Lind /
 Me pehl se Usk woip trotza:
 Se aitap keickest Heddast mind /
 Ninck sahtap sest heh Otza /
 Se wanna Pörgko-Konn
 Ni töis sest Weehast on /
 Suhr Weggi / Kawwalus
 On temma Walmistus /
 Ep olle temma sarnast.

Aastast 1752 kuni KLPR-i ilimumiseni 1991. aastal oli kasutusel mitu tallinnakeelset tõlkevarianti paralleelselt: UL 353 “Meil’ tuleb abi Jumalast, Kes ikka wägew olnud! Ta päästab hädast wägewast, Mis meie peale tulnud” (tõlkija nimeta) ja praegu käibiv versioon UL 369 “Üks kindel linn ja varjupaik” (KLPR 163, ainus muudatus “tõtnud” > “tulnud”), lisaks oli olemas üsna hoogne tartukeelne tõlge:

Me Jummal om üts kinni-liin
 Nink müür mis tett' me ette;
 Se pästap häddast ärra siin,
 Mis tullep meie kätte.
 Se wanna kurrat tääl
 Kül mässap wäega weel,
 Suur wäggi kawwalus
 Om temma walmistus,
 Ei olle maan ta sarnast.
 Ei olle jõud meil ommast käest,
 Se kaop pea ärra.
 Kül se mees taplep meie eest,
 Ke meid ei jätta perra. *etc.*²¹

Selle lahingulaulu tõlked väärksid omaette hoolikat analüüsi.

Kui eeltoodud laulu puhul on siiski tegemist pelgalt eemaldumisega psalmitekstist, mille äramärkimine ei saa olla kohustuslik, siis mitmel muul korral on hilisemad tõlkijad *resp.* töötlejad pigem psalmisti kaasautorid. Näiteks meie “Su poole, Issand, südamest” (KLPR 329) on Martin Lutheril üsna originaaltruu Ps 130 saksa keelde vahendamine (“Aus tiefer Noth schrei’ ich zu dir”). Stahlil oli “Suhrest heddast Issand kissendan minna sünd” patukahetsuslaulude hulgas (“Von der Busse”, vt lk 69–70), UL 404 on “Patustpöormise” laulude hulgas. KLPR-s on laul paigutatud üldrubriiki “Usuvõitlus ja palve”. See ei ole muidugi vale, kuid algaja vaimulik, kellel veel ei ole psalter peas, ei tarvitse teda sealt üles leida, identifitseerimisest rääkimata.

Varasemates kirikulauluraamatutes oli iga laulu juures piiblisalm, mis viitas laulu sisule. Laine Villenthal tegi UKK üliõpilasena nendest piiblisalmidest registri, mida siis meie teised endale ära kirjutasime – sellisest teabest oli kasu pühapäevaste laulude valimisel või piiblitunnis tekstile sisult sobiva laulu leidmisel. Võtame näiteks²² laulu KLPR 10 “Nüüd tehke kõrgeks väravad” (< “Macht hoch die Tür’, die Tor’ macht weit”), mille sõnad on loonud Georg Weissel (1590–1635), eesti keelde tõlkinud Carl Peter Ludwig Maurach (1824–1900). Õigupoolest on see jutlus, kristlik interpretatsioon Ps 24, 7 sõnadele: “Teie väravad, tõstke oma pead üles, ja teie, igavesed ukсед, laske endid üles tõsta, et aukuningas võib sisse tulla.”

Praost mag Albert Soosaar jutustas, et misjonidirektor Harald

²¹ Tsiteeritud viimasest trükist (teatavasti jäigi tartukeelne käsiraamat uude kirjaviisi viimata): *Tarto-ma-kele Laulu-Ramat* (Tarto-linan: trükitu H. Laakmanni kulu ja kirjoga 1887. aastal, nr 335).

²² Näitena sobiks kasutada iga teine vanem laul, kas või “Mu nimi taevas kirja pandud” (< “Ich bin im Himmel aufgeschrieben”). Laulu autoriks oli UL 422 – ekslikult – märgitud Salomo Franck (1659–1725), KLPR 268 andmetel on selleks hoopis Johann Daniel Hense. See laul on tüse jutlus tekstile lk 10, 20: “Olge rõõmsad, et teie nimed taeva on üles pandud”.

Põld olevat oma ringreisidel Eestis põhimõtteliselt kasutanud ainult kohalikku piiblit. Ühes külas jäi ta palvetundi pidades hätta – köster teatas, et tal ei olegi piiblit. Küsimusele, kust ta pühakirja tekstid võtab, sai ta vastuseks: lauluraamatus on nii palju ilusaid piiblisalme, et nendest jätkub kõikmõeldavate olukordade jaoks.

Taoline laiduväärne laiskus on praegu välistatud. Kahtlemata olid mõnedki lisatud piiblisalmid pelgad motod, mille seos laulu endaga vaevu tabatav. Kuid nii ei ole see kõikidega, ja selliste laulude juurtest lahtilõikamisega on ka need muudetud pelgalt konkreetse religioosse luuletaja loominguks õieks. Ehk oleks kasu, kui näiteks Julie Vilhelmine (Helmi) Ederbergi, sündinud Elens (1861–1897), laulu KLPR 373 (UL 729) “Kõik liha on kui rohi” juures oleks märges, et tegemist on prohvet Jesaja kuulutuse (Js 40,6–8, mida tsiteerib ka 1Pt 1,24–25) – üsna õnnestunud – poeetilise parafraaseerimisega?